

PER FUGLUM: Ole Richter. Statsministeren. Oslo og Bergen, Universitetsforlaget, 1964. 450 s. + 2 s. ill. 19 n. kr.

I 1957 udsendte universitetslektor Per Fuglum bogen »Ole Richter. Ungdom og stortingsvirke«, hvori han fremlagde sine studier over Ole Richters levned frem til 1878, da Richter forlod Stortinget. Nu foreligger fortsættelsen, der behandler Ole Richters sidste ti år, hvor han først var de forenede rigers general-konsul i London og fra 1884 som statsminister ledede den norske statsrådsafdeling i Stockholm. Hele biografien har dermed fået et omfang af 702 sider fremstilling plus 198 sider noter og registre.

Den 15. juni 1888 døde Ole Richter for egen hånd på Ministerhotellet i Stockholm. Umiddelbart efter katastrofen begyndte diskussionen om baggrunden for den tragiske beslutning, om skylden og de skyldige, en diskussion, der fortsatte langt ind i 1889 og med mellemrum blussede op i de følgende år, bl. a. efter offentliggørelsen i 1898 af Bjørnstjerne Bjørnsons drama »Paul Lange og Tora Parsberg«, hvis mandlige hovedfigur er skabt med Ole Richter som model. Hårde domme blev fældet i de år, både Bjørnson, Johan Sverdrup og kong Oscar blev udpeget som ansvarlige for Richters selvmord; for historikeren er det nok så vigtigt, at diskussionen blev anledning til nedskrivning af vidnesbyrd fra personer, der havde haft nærmere kontakt med Richter i hans sidste levetid.

Per Fuglum har gjort et stort arbejde for at søge bag om de forenklede påstande, rekonstruere de begivenheder, der udløste katastrofen, og forklare, hvorfor de formåede at udløse den. Han analyserer Sverdrups optræden i foråret 1888, især hans egenmægtige rekonstruktion af ministeriet, der sårede Richter dybt, ja, nok var anledningen til, at han kom ud i en voldsom sjælelig krise; han klarlægger omstændighederne omkring den artikel i Verdens Gang den 23. maj 1888, hvori Bjørnson gennem et voldsomt angreb på Sverdrup stillede Richter frem som i bedste fald en ambitiøs opportunist – Bjørnson benyttede i sit angreb på Sverdrups pålidelighed sin korrespondence med Richter, men gengav, som Fuglum påviser, ikke Richters oplysninger korrekt. Men ingen enkeltstående begivenhed synes dog at kunne give en tilfredsstillende forklaring på Richters selvmord, også konstitutionelle faktorer og lang tids psykisk pres indgår som væsentlige forudsætninger.

Fuglums omhyggelige undersøgelser af Richters politiske virksomhed gør dette psykiske pres forståeligt. Det personlige modsætningsforhold til Sverdrup, til dels et konkurrenceforhold, har virket stærkt belastende på den sårbare Richter; stillingen som norsk statsminister i Stockholm gav kun sjældent en indflydelse, der kunne tilfredsstille ham; stillingen i Stockholm gjorde kontakten med vennekredsen i Norge vanskelig, enkelte venner mistede han af politiske grunde, således Bjørnson; hustruens død gjorde ham en tid stærkt nervenedbrudt. Men til alt dette kom, at hans politiske idealer ikke lod sig omsætte til praktisk politik i den tids Norge.

Richter var liberal af politisk anskuelse – en del inspiration synes han her at have hentet fra de nationalliberale i Danmark, da han sidst i 1840erne opholdt sig et par år hos slægtninge på Liselund ved Slagelse og satte sig særdeles grundigt ind i dansk politik. Men hans liberalisme var moderat, han foretrak den

langsomme udvikling, de politiske kompromiser tiltalte ham, længst muligt søgte han at hindre spaltningen af det politiske milieu i to fjendtlige lejre. Med denne holdning blev Richter en af de ledende i 60ernes og 70ernes »sagførerparti«, der ikke viste sig levedygtigt, da de politiske modsætninger skærpedes i kampen om statsrådernes adgang til stortinget. Richters mål i 1880'erne var også en centrumspolitik, hvortil han ønskede støtte fra moderate kredse i både venstre og højre; dannelsen af det »rene« venstre samt Emil Stangs dygtige samling af alle højregrupper gjorde Richters politik urealisabel, i hvert fald når den ikke fik støtte fra Sverdrup.

Richters intellektuelle begavelse og administrative dygtighed var også af samtiden almindelig kendt. Men hans psykiske konstitution var ikke robust. Under de givne omstændigheder blev statsministertiden i Stockholm ham en plage, flere gange overvejede han alvorligt at søge tilbage til diplomatisk virksomhed i London. Tvivl, tvesyn og ubeslutsomhed er ord, der hyppigt anvendes i karakteristikken af ham i hans sidste år; han kunne fortsat med skarphed fremstille de grunde, der talte for og imod en sag, men det blev ham vanskeligt at veje dem mod hinanden og vælge uden at fortryde.

Et meget stort kildemateriale, trykt og utrykt, har Fuglum gennemarbejdet, både norsk og svensk. Hans slutninger synes velafbalancerede; et fint eksempel herpå er hans afvejning af de modstridende udsagn i spørgsmålet om Sverdrups forhåndskendskab til indholdet af den berømte protokol af 15. maj 1885, hvori statsrådsafdelingen fik udvirket, at nordmændene og svenskerne i det ministerielle statsråd skulle være talmæssigt ligestillede, men samtidig accepterede, at udenrigsministeren altid skulle være svensk. Sverdrups benægtelse synes ikke overbevisende. Det bør også bemærkes, at Fuglum har talent for at fremstille en kompleks situation, så at læseren holdes fængslet af såvel stoffets dramatik som undersøgelsens logik.

Adskillige af de markante standpunkters mænd i norsk politik har fået deres store biografier, Ole Gabriel Ueland, Fredrik Stang og Johan Sverdrup f. eks. Det er fortjenstfuldt, at Per Fuglum så grundigt har beskæftiget sig med en af de mindre markante politikere – han har uddybet vort kendskab til en tid i norsk historie, hvor det kompromisløse engagement blev regnet for politikerens fornemste dyd.

VAGN SKOVGAARD-PETERSEN

NYESTE TID

JARL TORBACKE: Journalistik på osäkra villkor. Den liberala Afton-Tidningen och dess föregångare. Acta Universitatis Stockholmiensis/Stockholm Studies in History, 10. Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1966. x + 354 s. 2 plancher. 45 sv. kr.

Afton-Tidningen var i sin korte levetid (1909–1920) et af Stockholmpressens relativt betydende dagblade. Journalisten Valfrid Spångberg søgte at skabe et spidsorgan for den svenske liberalismes venstre fløj – efter Hørups Politiken.